

AS91263 (putanga 3) Pāngarau me te Tauanga

Te waihanga i te uiui pāngarau

Te whai hua - kia ora!

sorted
in Schools

Te ingoa o te ākonga:

Te akomanga:

TAUMATA

2

WHIWHINGA

3

NGĀ KAUPAPA A SORTED

Te penapena
KiwiSaver
Te haumi

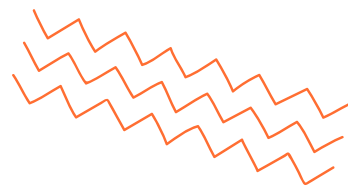
Kei te pukamahi nei ētahi hei mahi hei whakapakari, hei whakaatu hoki i tō mātau ki te tukanga waihanga uiui pāngarau. Ka ārahi hoki tēnei i a koe i roto i ngā mahi me mātua oti i a koe ki te whakaoti i tāu ake uiui pāngarau.

Ka āhei tō tā, tō whakamahi rānei i tēnei i te ipurangi, ka whakautu ai i ngā pātai i ngā āputa. Me whakamahi tētahi taupānga PDF motuhake, kua e whakamahi i tō pūtirotiro tukutuku, e pai ai te tiakina o ō whakautu.

Me mātua tuhi koe i āu whakatau i a koe e whakarite ana, e whakamātau ana, e whakahou hoki ana i tō uiui pāngarau i tēnei aromatawai.

I a koe e mahi ana i ngā kōwae, ka kite koe i tēnei tohu Whai Whakaaro:

Ko tā tēnei tohu he whakamōhio i a koe he mahi nui hei whakaoti māu i te tukanga waihanga uiui pāngarau. He wāhi nui tō ia Whai Whakaaro i tō aromatawai, nō reira **me mātua waitohu e tō pouako i mua i tō koke whakamua** - kei noho koe ka haere tonu. He ripanga tō te aromatawai nei hei whakakī māu e mōhio ai koe ki ō kokenga whakatemuatanga.

Kaupapa Tuatahi:

Te pūtake me te hunga mā rātou ngā raraunga

Kaupapa 1, Hei Mahi 1

Ngā pātai	ā-kounga	ā-tatau
Te nui o ngā tāngata i tētahi whare.	☐	☐
Ngā kai ka kainga e tētahi mō te parakuihi.	☐	☐
Te nui o te pūngoi i ngā tina a te tangata.	☐	☐
Te pai rānei o tētahi kiriata, mai i te 1 ki te 5 whetū.	☐	☐
Te roa o te wā e tirohia ana te mata i ia wiki.	☐	☐
Te hāhi o te tangata (mēnā he rānei hāhi ōna).	☐	☐

Kaupapa 1, Hei Mahi 2

Mātakihia tēnei **kiriata Pāngarau me te Tauanga**, nā Tākuta Nic, e pā ana ki te waihanga uiui pāngarau, e mārāma ai koe ki ngā mahi me whai e koe hei waihanga i tō uiui pāngarau. Ka whānui ake te whakamāramatia o ia wāhanga i tēnei kōwae.

Me kōrero tahi kōrua ko tētahi hoa, koutou rānei ko tētahi rōpū iti:

- He pai rānei ki a koe te whakakī uiui pāngarau? He aha i pai ai, he aha rānei i kore ai e pai?
- He aha i pai ai ngā uiui pāngarau hei rauemi rangahau? He aha ngā momo kōrero ka puta pea i ngā uiui pāngarau?
- He pātai anō āu, he whakaaro rānei ōu e pā ana ki ngā uiui?

Ngā whakaaro i puta i te kōrero:

Kaupapa 1, Hei Mahi 3

Hei tā ētahi, he meka, he nama noa iho ngā raraunga, engari ki a Tatauranga Aotearoa, he hirahira te raraunga, ā, ka taea e ia te ao o te tangata te panoni.

Me kōrero tahi kōrua ko tētahi hoa, koutou rānei ko tētahi rōpū iti.

- Ki ō whakaaro, ka taea e te raraunga te ao o te tangata te panoni? He aha ai, he rānei i kore ai? Me whai kia taunakitia ō whakaaro ki ētahi tauira.

Ngā whakaaro i puta i te kōrero:

Kaupapa 1, Hei Mahi 4

I a koe e whakahaere ana i tētahi uiuinga whānui, he aha te rerekētanga o te rōpū whāiti me te uiui pāngarau?

Kaupapa 1, Hei Mahi 5

Me whakatau koe mēnā rānei he painga, he ngoikoretanga rānei ēnei tauākī nō ngā uiui pāngarau, ko ngā mea e rua rānei.

Tauākī	He painga	He ngoikoretanga	Ngā mea e rua
He pai te uiui pāngarau hei kohikohi i ngā kōrero i tētahi rōpū nunui.	☐	☐	☐
Ka puta i ngā uiui pāngarau ngā kōrero mō ngā waiaro, mō ngā hiahia, me ngā whakaaro o ngā tāngata	☐	☐	☐
Kāore pea e tino tika ana ngā kōrero a te tangata i tētahi uiui pāngarau.	☐	☐	☐
I ōna wā ka whakawhāitihia e ngā pātai i te uiui pāngarau ngā momo whakautu ka kohia e koe.	☐	☐	☐
Ka āhei te tangata ki te whakatau mēnā rānei ka whakaoti ia i tētahi uiui pāngarau.	☐	☐	☐

Kaupapa 1, Hei Mahi 6

Wānangahia ngā ōritetanga me ngā rerekētanga o te uiui pāngarau me te uiui kanohi-ki-te-kanohi.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kaupapa 1, Hei Mahi 7

Pānuitia ngā kōrero kei raro iho nei mō te rangahau whakapūaho o ‘Te Rangahau o Te Tuakiri Māori me Ngā Waiaro a-Putea’, ka whakautu ai i ngā pātai e whai ana:

Te rangahau whakapūaho o Te Rangahau o Te Tuakiri Māori me Ngā Waiaro ā-Pūtea

He mea waihanga Te Rangahau o Te Tuakiri Māori me Ngā Waiaro ā-Pūtea (MIFAS) hei ine i te āhua o tā te tuakiri Māori tārai i ngā whakataunga ahumoni, me te āhua o tā te ‘Māori angitu hei Māori i te ao ohaoha’ me tana whai pānga ki ngā putanga ohaoha.

Ko tā mātou whāinga i tēnei rangahau he whakautu i tētahi o ngā pātai matua kei mua i te aroaro o te ao Māori o nāianei: Me pēhea tā tātou whakatipu i ngā pūkenga rakahinonga Māori me ngā pūkenga kakama i te ao ohaoha?

E hāngai ana te huatau nei, “Te angitu o te Māori hei Māori”, ki te noho me te mahi a ngāi Māori i Aotearoa nei kia kitea, kia whakanuia hoki tō rātou tuakiritanga Māori, tō rātou ahurea, me tō rātou reo, e whakapakari nei i te rangatira me te kaha o te tū hei Māori. E hiahia ana te rangahau nei ki te tūhura i ngā āhuetanga ā-ahurea e whakahihiko ana, e whakaohoho ana i te Māori i roto i ngā whakataunga ohaoha.

He aha koutou i whakatau ai kia whakamahia tētahi uiui pāngarau hei kohikohi i ngā raraunga mō tō rangahau?

I mate mātou ki te āta whakaaro i mua i te whakatau kia whakamahia tētahi uiui pāngarau mō tō mātou rangahau, he tātāhia nō te whakamahinga o ngā raraunga uiuinga whānui i ōna wā. He torowhānui te tirohanga Māori, ā, he mauri, he whanaungatanga tō ngā mea katoa. I ōna wā, ka whakawhāiti te uiui pāngarau i ēnei whakaaro whānui me ēnei wheako ki tētahi pouaka taki, ā, ehara tēnei i te torowhānui, ehara hoki tēnei i te hāngai ki te kohikohi a te Māori i ngā kōrero i mua. He nui ngā tāngata ka matekiri mēnā me mātua kōwhiri e rātou ētahi whakautu i tētahi rārangi whakautu whāiti.

E whakaae ana mātou, kāore ngā uiuinga whānui i te pai rawa atu, ā, ka āhua rerekē ngā pātai i ōna wā, heoi, he mea nui tonu, ā, he huarahi pai tonu tēnei hei whakamahi mā ngā kairangahau.

He taupori kanorau te Māori, ā, e rerekē ana ngā waiaro i ngā rohe rerekē o te motu. E kore ai mātou e toro noa ki ngā kōrero me ngā tirohanga e pā ana ki ngā rōpū Māori e iti ana, ka taea e mātou te tukanga o te uiuinga whānui me te tīpako matapōkere te whakamahi, e tōtika ai te whakaahua, e kore hoki ai e mariu tōna āhua.

He mea nui hoki kia tūoho te whakamāori i ngā nama i kohia e mātou, e mātua Whai Whakaaro ai mātou ki ngā take ā-horopaki i a mātou e whai māramatanga ana e pā ana ki ngā momo āhukatanga ka kitea e mātou i ngā nama ka kohikohia e mātou. He tino wero te kohikohi i ngā kōrero kia tika e pā ana ki ngā whakaaro me ngā kare ā-roto whānui i te ao Māori mā te mātaakitaki tāngata noa iho, mā te uiui rānei i ētahi rōpū iti. E mārama ai tātou ki ngā āhukatanga whānui, me whai huarahi ngā kairangahau e pai ai tā rātou ine i ngā waiaro, i ngā whakapono, i ngā uara me ngā tirohanga, ā, ko te uiuinga whānui tētahi o ērā huarahi.

Ka pēhea pea te whakamahia o ngā raraunga ka kohia e koe?

E aro nui ana te Kāwanatanga, ngā whakahaere tūmatanui, ngā pakihī me ngā whakahaere mātauranga ki ngā tirohanga me ngā waiaro o te Māori e whakamahi ana i ā rātou ratonga, e pāngia ana rānei e ā rātou kaupapa here. Ki te nui ake tō rātou mōhio ki ngā hiahia a te Māori me ngā āhukatanga whakawhanake i te Māori, ka ngāwari ake ki a rātou tā rātou whakapai ake me te whakahāngai i a rātou ki te Māori.

Kei tēnā iwi, kei tēnā hapū ōna hītōria motuhake. Ā mohoa nei, kua ruarua noa iho ngā rangahau nui e whakaahua ana i te Māori me ngā hononga i waenganui i ngā whakapono ā-ahurea me ngā tikanga, ki ngā whakataunga ohaoha. E whai ana tēnei rangahau ki te whakakī i tēnei āputa.

Ki te kore ā tātou raraunga mō ngā waiaro me ngā whakaaro o ngā rōpū Māori nunui, ka uaua te tuku taunakitanga e whakaatu ana i ngā mahi e pai ana, kāore rānei i te pai, mō te whakawhanake i te Māori.

a. He aha te aronga o te uiui pāngarau nei?

.....

.....

.....

b. Ko wai mā pea te hunga mā rātou ngā raraunga?

.....

.....

.....

c. He aha ngā wero e rua ka kōrerohia i te rangahau whakapūaho e pā ana ki te whakamahia o te uiui pāngarau hei kohikohi raraunga?

d. He aha tētahi painga o te whakamahi i tētahi uiui pāngarau mō te kohikohi kōrero e pā ana ki te tuakiri Māori me ngā waiaro ahumoni?

Kaupapa Tuarua:

Te tautuhi i te taupori whāiti me te taupori ka tīpakona

Kaupapa 2, Hei Mahi 1

He aha te rerekētanga o te tīpakonga me te tatauranga?

Kaupapa 2, Hei Mahi 2

Tūhonoa ia kupu ki ōna tautuhinga mā te tuhi i ngā pū A-F e hāngai ana ki te taha o te tautuhinga e tika ana:

Te pū	Te kupu	Te pū	Te kupu
A	Te whakahaere tataunga	D	He tīkaponga taupori
B	Te whakamahi tīpakonga	E	He anga tīpako
C	Te taupori whāiti	F	Ngā kaiwhakautu

Te tautuhinga	Te pū ka hāngai ki te tautuhinga
Tētahi rārangi ingoa o ngā tāngata katoa (ko te painga atu tēnā) i tētahi taupori whāiti.	
Te tapeke o ngā tāngata e hiahia nei koe kia ākona he kōrero mō rātou.	
Te uiuinga whānui ki tētahi rōpū i kōwhiria i tētahi taupori, tēnā i te uiuinga whānui ki te rōpū katoa.	
Te uiuinga whānui ki te taupori katoa.	
Ngā tāngata ka whakakī, ka whakahoki ai i te uiui.	
Te rōpū tangata kei a rātou te uiui pāngarau.	

Kaupapa 2, Hei Mahi 3

Tautohua te hapa tīpakonga **kotahi** i ngā tauira e whai ake nei (ko te toenga he hapa tīpakonga-kore).

Ngā whakamārama	Ngā pouaka taki
Kāore ngā kaiwhakautu e kōrero i ō rātau ake whakapono i ngā wā katoa, he matakū nō rātou ki te titiro atu a te tangata ki te kōrero pono rātou.	☐
Kāore ngā kōwhiringa whakautu e hāngai ana ki ngā wheako o ngā kaiwhakautu.	☐
Ko ngā tāngata me ō rātou whakaaro taikaha anake ka whai wāhi ki te uiuinga whānui.	☐
Ko te rerekētanga o ngā hua o tētahi tīpakonga me te inenga pono o te taupori.	☐

Kaupapa 2, Hei Mahi 6

Pānuihia te rangahau whakapūaho o Te Rangahau o Te Tuakiri Māori me Ngā Waiaro ā-Pūtea.

Hoatu ngā pū e rārangi mai ana ki raro (A ki te M) ki te hoahoa mō te tukanga tīpakonga kia whakaaturia ai ko tēhea rōpū ki tēhea wāhanga.

Tākuta Carla Houkamau:

Ko tā mātou taupori whāiti ko ngāi-Māori e noho ana ki Aotearoa, ā, e pakeke ake ana i te 18 tau.

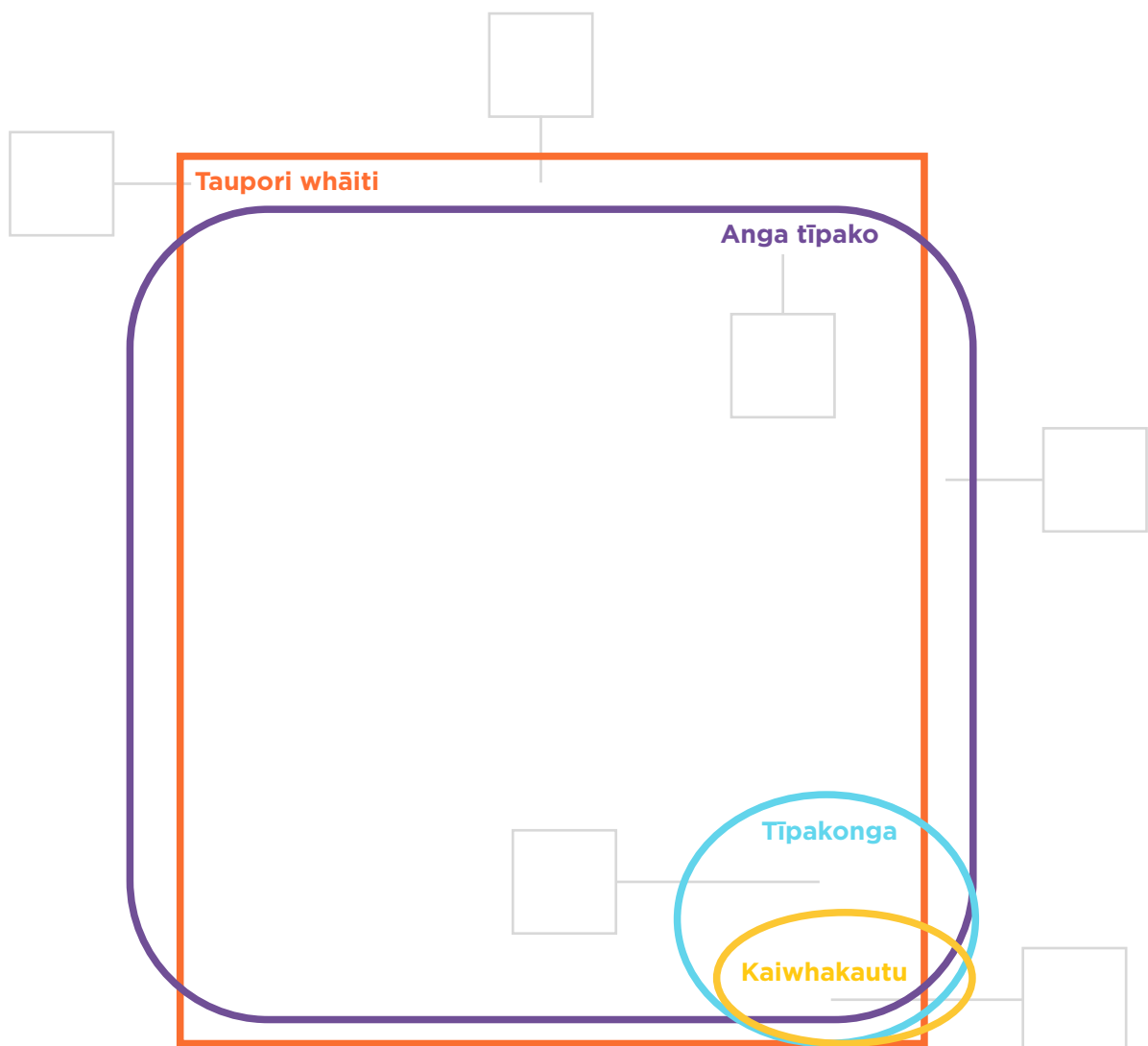
I tēnei uiuinga whānui, e tono ana mātou kia whakautua e ngā tāngata kei te rārangi pōti e tohu nei he Māori rātou, ngā pātai e pā ana ki tō rātou tuakiritanga, ki ō rātou mātauranga, ki ā rātou whakataunga pūtea me ētahi atu pitopito kōrero e pā ana ki tō rātou oranga (Kei te rārangi pōti tētahi rārangi o ngā kaipōti i ia rohe, tae atu ki ō rātou ingoa, ki ō rātou rā whānau, ki ā rātou mahi, ki ō rātou wāhi noho, ā, mēnā rānei he whakapapa Māori tō rātou. E taea ana te whakamahi ngā rārangi pōti mō ngā rangahau pūtaiao me ngā rangahau hauora). Ka kōwhiria matapōkeretia te hunga ka whai wāhi mai. Me te aha, ka rite katoa te tūpono kōwhirihia o te tangata i te rārangi pōti i tohu rā he Māori rātou.

I tā mātou rangahau tuatahi, i tīpakona matapōkeretia e mātou ngā tāngata 100,000 i te rārangi pōti i tohu rā he whakapapa Māori tō rātou. I tukuna te uiui pāngarau ki ēnei tāngata 100,000, me te tono kia whai wāhi mai rātou ki tā mātou uiuinga whānui. I whakamōhio atu hoki mātou e pā ana ki te uiuinga whānui mā te whakatairanga ki te pouaka whakaata me te reo irirangi.

I te mutunga iho, i 7000 ngā tāngata i whakautu i tā mātou uiui pāngarau.

Te pū	Ngā whakamārama
A	Ngāi Māori e 18 ana te pakeke, neke atu rānei, e noho ana ki Aotearoa.
B	Te hunga kei te rārangi pōti e tohu ana he uri whakaheke rātou nō te Māori.
C	Te hunga kei te rārangi pōti, ā, he whakapapa Māori tō rātou, engari he iti iho te pakeke i te 18.
D	Ngāi Māori e 18 ana te pakeke, neke atu rānei, e noho ana ki Aotearoa, engari kāore rātou i te rārangi pōti.
E	Te 100,000 tāngata i tukua ki a rātou te uiui.
F	Te 7000 tāngata i whakakī, ka whakahoki ai i te uiui.

Kaupapa 2, Hei Mahi 7

Me whakaoti te Whai Whakaaro tuatahi.

Te Whai Whakaaro tuatahi: Te pūtake, te hunga mā rātou te huinga raraunga o ngā uiui pāngarau, me te taupori whāiti

Mehemea e rite ana koe, he wā pai tēnei ki te tautuhi i te pūtake, i te hunga mā rātou te huinga raraunga, me te taupori whāiti o tō uiui pāngarau.

Whakamahia ngā whārangi nei ki te ōhia manomano i ētahi whakaaro.

Hei tīmatanga, tuhia ngā momo karapu, ngā momo whakahaere me ngā momo pakihī e whai pānga ana ki a koe; hei tauira, ko tō kura, ko tō marae ko tō wāhi karakia, ko tō tīma hākinakina rānei. Manohi anō, ka āhei koe ki te tūhura i tētahi take e tata ana ki tō manawa.

I muri mai, whakaarohia ngā whakataunga, ngā take, ngā āheinga rānei, ā tōna wā, ka whai hua pea i ngā raraunga ka kohia e koe. Mehemea ka taea, me kōrero ki ētahi tāngata i tō hapori mehemea rānei he matea kei reira mō ētahi kōrero e taea ana pea e tō uiui pāngarau te kapi.

Kia whānui ngā whakaaro i a koe e ōhia manomano ana.

Me ōhia manomano ki konei:

Whakamahia te whārangi nei hei āwhina i tō tautohu i te pūtake me ngā whāinga o tō rangahau.

Tuhia ētahi kōwae ruarua nei e pā ana ki te pūtake o tō uiuinga whānui, tae atu ki te hunga mā rātou te huinga raraunga, me te take ka whaihua ngā raraunga ka kohia e koe.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tuhia ētahi momo pātai ka taea e koe te tuku.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Whakaputaina he whakaaro mō ngā raraunga ka kohia e ō pātai.

Whakarōpūhia ō whakaaro ki ngā wāhanga mātai e toru, e whā rānei.
Tapaina ia rōpū.

Kaupapa Tuatoru:

Ngā tikanga matatika

Kaupapa 3, Hei Mahi 1

Matapakina, i te taha o ētahi atu, ngā painga o te noho matatapu o ngā uiui pāngarau mō:

- te whakataua a te tangata ki te whakakā i te uiui pāngarau
- te whakautu pono a te tangata i ngā pātai

Ngā kōrero i puta i tō wānanga:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kaupapa 3, Hei Mahi 2

Tūhonoa ngā paerewa matatika ki ōna whakatauiratanga mā te tuhi i te pū A-F i te taha o ngā taura e tika ana:

Te pū	Te kupu	Te pū	Te kupu
A	Te puata	D	Te noho matatapu
B	Te whakaae i runga i te mōhio	E	Te kirimuna o te ingoa
C	Te tūmataiti	F	Te kauawhi

	Te pū e hāngai ana ki te paerewa tikanga matatika
Kāore a Metiria e ui i ngā pātai matawhaiaro kāore i te hāngai pū ki te pūtake o te uiui. Ka āpitihia e ia tētahi kōwhiringa e kī ana “kāore au i te tino pīrangi ki te whāki” mō ngā pātai e noho matawhaiaro ana pea ki ētahi.	
Kāore te uiui pāngarau e tono kia tuhia e ngā kaiwhakautu ō rātou ingoa me ā rātou īmēra.	
E whakamārama ana te kupu whakataki, mā te whakakī i tēnei uiui, e whakaae ana te kaiwhakautu kia whai wāhi atu ai ia ki tēnei rangahau.	
Ka hōmiromiro a Metiria i ana pātai e tika ai te kauanuanutia o te kanorautanga.	
I te tīmatanga o tana uiui pāngarau, ka whakamārama a Metiria he tauira ia i te tau 12 e whakahaere ana i tētahi uiuinga whānui mō ngā kōwhiringa moni a ngā rangatahi. Ka whakamārama ia ka whakamahia e Te Ara Ahunga Ora ngā raraunga ka kohia e ia hei āwhina i a rātou kia mārama ai rātou ki ngā tirohanga a te taiohi e pā ana ki te moni.	
Ka noho ngā raraunga i kohia ki tētahi wāhi haumaruru.	

Kaupapa 3, Hei Mahi 3

Whakarārangi ngā mea e taea ana (e kore rānei e taea ana) e koe, e tutuki ai i tō uiui pāngarau ngā paerewa matatika.

-
.....
-
.....
-
.....

Kaupapa Tuawhā:

Ngā momo pātai

Kaupapa 4, Hei Mahi 1

Tautohua mēnā rānei he pātai kati, he pātai tuwhera rānei ēnei.

Pātai	Kati	Tuwhera
Ka whiwhi moni pūkoro koe? (Āe/Kāo)	☐	☐
Ki ō whakaaro he aha i iti iho ai te haumi a ngā mea wāhine i ā rātou moni, tēnā i ngā mea tāne?	☐	☐
Ki ō whakaaro ka whakamahi rānei koe i ngā pūtea taurewa ākongā hei utu i ō mahi ako?	☐	☐
<p>1 2 3 4 5 6 7 8 9 10</p> <p>Tino kore nei Kāore e kore</p>	☐	☐
<p>Whakamahia tēnei āwhata hei tohu i tō whakaae rānei, i tō whakahē rānei i te tauākī nei:</p> <p>Me rite te utu ā-haora mōkito o ngā taiohi ki te utu ā-haora mōkito o ngā pakeke.</p> <p>Kei te tino whakahē Kei te whakahē Kāore i te whakaae/whakahē Kei te whakaae Kei te tino whakaae</p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>	☐	☐
<p>Tuhia ngā kupu tuatahi ka pihi ake i tō hinengaro ka rongō ana koe i ēnei kupu:</p> <p>Penapena Haumi Moni</p>	☐	☐

Kaupapa 4, Hei Mahi 2

Mō te wāhi ki te kohikohi raraunga, he aha tētahi painga, he aha hoki tētahi ngoikoretanga o ngā pātai tuwhera me ngā pātai kati?

	Ngā painga	Ngā ngoikoretanga
Ngā pātai kati		
Ngā pātai tuwhera		

Kaupapa 4, Hei Mahi 3

Ka pēhea te iti iho o ngā hapa tīpako-kore ki te whakamahia ngā momo pātai whānui?

Kaupapa Tuarima:

Te hiranga o te waihanga pātai papai

Kaupapa 5, Hei Mahi 1

Mātakihia te kiriata ‘[Sorted in Schools Questionnaire](#)’.

Wānangahia ngā āhuatanga o te waihanga uiui pāngarau ka kōrerohia i te kiriata.

Tautohua ngā hapa e toru i ngā pātai i whakamahia mō te uiui whare rēti.

1)

2)

3)

Kaupapa 5, Hei Mahi 2

Mō ngā pātai katoa e whai ake nei:

- tautohua tētahi take (ētahi take rānei) me te pātai
- tohua tētahi huarahi hei whakapai i tērā.

Kua oti kē te tauira tuatahi māu.

Pātai hukihuki	Te/ngā take	Ngā whakapainga
Me mātua whakaako te mahere pūtea me te haumi i ngā hea ki ngā ākonga i te kura?	<i>E rua ngā mata rerekē o te pātai nei (te mahere pūtea me te haumi i ngā hea). Mēnā ka tautoko te tangata i tētahi pātai, engari kāore ia e tautoko i tērā atu pātai, ka haere tika pea rātou ki te pātai e whai ana, ka hoatu rānei i tētahi whakautu kāore e tino tohu ana i ō rātou whakaaro.</i>	<p>Me rua ngā pātai āe/kāo:</p> <p><i>Me mātua whakaako ngā ākonga ki te mahere pūtea?</i></p> <p>Āe/Kāo</p> <p><i>Me mātua whakaako ngā ākonga i te kura ki te haumi i ngā hea?</i></p> <p>Āe/Kāo</p>

<p>Ka pau i a koe te nuinga o ō mōni ki te aha?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kai • Inu • Kākahu • Waka • Hokohoko 		
<p>Ki ō whakaaro, me kua e whakaaetia te korenga o te tangata e āhei ki te wehe i te kura i mua i te 16 tau te pakeke?</p>		
<p>He aha te take me haumi te tangata i ana moni ki a KiwiSaver?</p>		

He pēhea nei te kaha o
tō māharahara ki te
moni?

- I ētahi wā
- Ka āhua nui tonu
- I ngā wā katoa

Kaupapa Tuaono:

Te whakaraupapa i tō uiui pāngarau

Kaupapa 6, Hei Mahi 1

Me whakaoti te Whai Whakaaro tuarua:

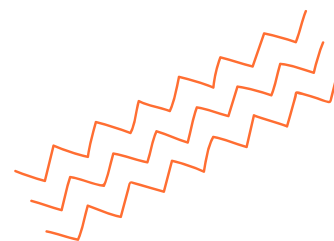
Te Whai Whakaaro tuarua: Te tuhinga hukihuki tuatahi

Koinei te wā tuhi i tō uiui hukihuki tuatahi.

Kei raro tētahi Whai Whakaaro hei whakamahi māu:

		Kua oti
He ingoa	He ingoa poto tō taku uiui pāngarau e whakamārama ana i tōna pūtake.	☐
He kupu whakataki	Kua whakamāramatia au me taku kaupapa rangahau.	☐
	Kua whakamārama au mēnā ka noho tapu ngā pitopito kōrero o ngā kaiwhakautu.	☐
	Kua whakamārama au ka noho haumarū ngā raraunga, ā, ka noho matatapu .	☐
Te whakaae i runga i te mōhio	Kua whakaae mai ngā kaiwhakautu kia whai wāhi mai rātou ki te rangahau.	☐
Tohutohu	I ngā wāhi e tika ana, kua tuhia e au ngā tohutohu mō te whakautu i ngā pātai.	☐
Te raupapa o ngā pātai	I whakamahia tētahi pātai tātari e hāngai ai ngā kaiwhakautu ki taku taupori whāiti.	☐
	He ngāwari te whakautu i ngā pātai tuatahi.	☐
	Kua whakaritea kia noho ā-rōpū aku pātai, e ai ki ngā whāinga o taku rangahau.	☐
Ngā momo pātai	Kua nui ake i te toru ngā momo pātai rerekē .	☐
Te roa	Kua neke atu i te rima ngā pātai .	☐
He whakahokinga kōrero	Kua tonu au ki ngā kaiwhakautu kia whakahoki kōrero mai rātou e pā ana ki te uiui pāngarau.	☐
He mihi	Kua mihi au ki te hunga i whai wāhi mai ki te rangahau.	☐

Kia mutu rā anō tō tuinga hukihuki tuatahi, puritia tētahi kape hei āpiti atu ki tō aromatawai.

Kaupapa Tuawhitu:

Te whakahaere i tētahi arotake whānui

Kaupapa 7, Hei Mahi 1

Me whakaoti te Whai Whakaaro tuatoru:

Te Whai Whakaaro tuatoru: Te arotake whānui

Ko te wā tēnei kia arotakengia whānuitia e koe tō uiui pāngarau. E pai ana mēnā ko koe, ko tētahi atu rānei te kaiarotake.

Mēnā e tirohia ana tō uiui pāngarau e tētahi atu, me mātua whakamārama koe i a rātou ki te pūtake, ki te hunga mā rātou te huinga raraunga, me te taupori whāiti o tō uiui pāngarau.

Anei tētahi Whai Whakaaro hei whakamahi māu:

		Kua oti
Te pūtake	He pātai rānei āku kāore e mārāma kehokeho ana te hononga ki taku pūtake?	☐
Te taupori whāiti	He pātai kei te tīmatanga e tātari ana mō te taupori whāiti?	☐
Ngā kupu	He ngāwari rānei te whai i ngā pātai? Ki te kore, tēnā tohua te/ngā pātai me whakatika. Kei te more rānei te reo o ngā pātai katoa?	☐
Te tātaki kupu me te wetereo	Kei te tika te tātaki o ngā kupu? Kei te tika rānei ngā tikanga wetereo?	☐
Te takoto	He ngāwari te pānuitia o te momotuhi? Kei te tika rānei ngā tau?	☐
Te wairua	Kei te pai rānei te wairua whakahoahoa, te huatau hoki o te reo?	☐
Ngā tohutohu	Kei te mōhio rānei koe ki te whakautu i ia wāhanga o ngā pātai?	☐

Ngā wāhanga	I whakarōpūhia rānei ngā pātai e rite ana ngā kaupapa? I kitea rānei ētahi pātai e ōrite ana, ā, kāore onā take?	☐
Te rere	E pai ana rānei te raupapa o ngā pātai? E pai ana rānei te tuituia o tētahi pātai ki tētahi?	☐
Te roa	He nui rawa ngā pātai?	☐

Kaupapa 7, Hei Mahi 2

Me whakaoti te Whai Whakaaro tuawhā:

Whai Whakaaro tuawhā: Te tuhinga hukihuki tuarua

Kia mutu te arotake whānui:

- panonitia tō uiui pāngarau hukihuki
- whakamāramatia ō panonitanga ki tō hautaka Waihanga Uiui Pāngarau.

8

Kaupapa Tuawaru:

Te whakahaere i tētahi uiuinga whānui tōmua

Kaupapa 8, Hei Mahi 1

Me whakaoti te Whai Whakaaro tuarima:

Te Whai Whakaaro tuarima: Te uiuinga whānui tōmua

Ko te wā tēnei ki te whakahaere i tētahi uiuinga whānui tōmua o tō uiui pāngarau.

Whakaritea kia 5, kia neke atu rānei, ngā tāngata i tō taupori whāiti kia whai wāhi mai ai rātou ki tō uiuinga whānui tōmua.

Me whakamārama te pūtake o tēnei uiuinga whānui, arā, ko te titiro mēnā rānei:

- e mārama kehokeho ana ngā pātai, ā, ka ngāwari noa iho te whakautungia
- e raru ana ētahi kupu, te rere o te kōrero, te roa rānei
- e taea ana te arotakengia o ngā raraunga
- e taea ana te/ngā pātai pakirehua te whakautu mā te whakamahi i ngā kōrero ka kohia e te uiui

Mēnā kei reira koe i a rātou e whakakī ana i te uiui:

- ākina rātou kia tukuna he pātai ki a koe mēnā kāore i te māramatia ētahi āhuetanga
- me mātakitaki atu koe mēnā e uaua ana tētahi pātai ki a rātou, ka pātai ai he aha i pērā ai
- inea te roa o te wā ka whakapaua e rātou ki te whakakī i te uiui pāngarau.

Anei tētahi rārangi hei tuku māu ki te hunga ka whai wāhi atu ki te uiuinga whānui tōmua:

		Kua oti
Te pūtake	He pātai rānei āku kāore e mārama kehokeho ana te hononga ki taku pūtake?	☐
Te taupori whāiti	He pātai kei te tīmatanga e tātari ana mō te taupori whāiti?	☐
Ngā kupu	He ngāwari rānei te whai i ngā pātai? Ki te kore, tēnā tohua te/ngā pātai me whakatika. Kei te more rānei te reo o ngā pātai katoa?	☐

Te tātaki kupu me te wetereo	Kei te tika te tātaki o ngā kupu? Kei te tika rānei ngā tikanga wetereo?	☐
Te takoto	He ngāwari te pānuitia o te momotuhi? Kei te tika rānei ngā tau?	☐
Te wairua	Kei te pai rānei te wairua whakahoahoa, te huatau hoki o te reo?	☐
Ngā tohutohu	Kei te mōhio rānei koe ki te whakautu i ia wāhanga o ngā pātai?	☐
Ngā wāhanga	I whakarōpūhia ngā pātai mēnā e rite ana ngā kaupapa? I kitea rānei ētahi pātai e ōrite ana, ā, kāore ōna take?	☐
Ngā kōwhiringa whakautu	I pai rānei ngā kōwhiringa whakautu mō ia pātai? I nui ngā whakautu “Aua”, “He mea kē” rānei?	☐
Te rere	E pai ana rānei te raupapa o ngā pātai? E pai ana rānei te tuituia o tētahi pātai ki tētahi?	☐
Te roa	He nui rawa ngā pātai?	☐

Ka mutu ana te uiuinga whānui tōmua:

- panonitia tō uiui pāngarau hukihuki
- whakamāramatia āu panonitanga i tō hautaka Waihanga Uiui Pangarau
- me whakaoti te ripanga huritao o tō uiuinga whānui tōmua ki tō hautaka Waihanga Uiui Pangarau.

Anei ētahi pātai hei whakaaro māu i tō huritao:

- I mārama rānei ngā tāngata ki ngā pātai?
- I puta rānei ētahi whakautu rerekē?
- I inea e te uiui pāngarau tērā i hiahiatia rā e koe?
- Ka puta i ngā kōrero i kohia ngā mea e hiahiatia ana e hāngai ana ki te pūtake o tō uiui pāngarau?
- I nui rānei ngā whakautu “Aua”, “Kāore i te hāngai” rānei? Mēnā i pērā, me panoni ngā pātai? Me āpiti anō e koe ētahi kōwhiringa whakautu?
- I maha rānei ngā whakautu? Mēnā i iti, he ara rānei e nui ake ai ngā whakautu?

Hei whakamutunga, whakaritea tētahi kape whakamutunga hou o tō uiui pāngarau.

Kaupapa Tuaiwa:

Te huritao e pā ana ki te tukanga

Kaupapa 9, Hei Mahi 1

Kua oti i a koe te tukanga waihanga uiui pāngarau, ā, kua tae ki te wā ki te huritao me te arotake.

Anei ētahi pātai hei āwhina i tō huritao e pā ana ki tō tukanga waihanga uiui pāngarau. Pānuitia katoatia ngā pātai, ka tohu ai kia toru, kia neke atu rānei, hei whakautu māu i te wāhanga arotake o tō pūrongo.

	Aku kōwhiringa e 3
He aha ngā mea e toru kua ako nei koe e pā ana ki te waihanga uiui pāngarau? Ki te tukuruia koe i te uiui pāngarau, he aha ngā mea rerekē ka mahia e koe?	☐
I pēhea nei te hira o te arotake whānui me te uiuinga whānui mō te whakatutuki a te uiui pāngarau whakamutunga i tōna pūtake?	☐
I pēhea nei te hāngai o tō uiui ki tōna pūtake? I kitea rānei ētahi āputa?	☐
He aha ētahi huarahi tūhura atu anō hei tirohanga māu e hāngai ana ki ngā whāinga o tō rangahau?	☐
He aha rā ngā hononga i waenganui i tō rangahau, i te pūtake o tō uiui pāngarau, me tōna āhua whakamutunga?	☐
Ko ēhea wāhanga o tō waihanga uiui pāngarau ka whakaiti iho pea i ngā hapa tīpako-kore? Ka pēhea tā tēnei āwhina i te whakatutukihanga o te uiui pāngarau i tōna pūtake?	☐
I ngāwari rānei te tātari i ngā raraunga i kohia e tō uiui pāngarau? I puta rānei he āhuratanga tuku mō ngā pātai i uia e koe, e ngāwari ake ai te tātarianga?	☐
He aha ō tohutohu ki tētahi atu ākonga e whakaoti ana i te paerewa paetae nei?	☐